

TEHLİKELİ ESTETİK

Dangerous Aesthetic

Seda Nur UZEL*

Öz

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Modern Türk Edebiyatı dersleri veren İbrahim Şahin, Yeni Türk Edebiyatı profesörüdür. Alanında yayımlanmış eserleri bulunan Şahin, akademik hayatı boyunca yaptığı bütün çalışmalarında modern Türk edebiyatının içinde yer etmiş yazar ve şairlerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Yazar, *Tehlikeli Estetik* adlı çalışmasında Yahya Kemal, Mehmet Akif, İsmet Özel, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Ali, Oğuz Atay, Cemil Meriç, Beşir Ayvazoğlu gibi şair ve yazarların şiir ve yazı hayatlarını odağına alır. Kitabında Mehmet Akif, Yahya Kemal, Oğuz Atay, İsmet Özel ve benzeri isimlere, “Doğu, Batı”, “modernizm, gelenek”, “köylülük, şehirlilik” gibi bazı meselelere ilişkin yazıların başkalarının tecrübelerini anlama çabası olduğunu ifade eden İbrahim Şahin, bu kitabın kendisinin zihni kaynakları olduğunu belirtmesinin yanı sıra eserin içerisinde yer alan yazıların genel bir alışkanlığın göstergesi olduğuna da dikkati çekmektedir. Şahsi tecrübelerin yanına bu kitap sayesinde yeni tecrübeler ekleneyeceğini ifade eden yazar, bu tecrübeleri anlamının okuyucuyu kültürel olarak zenginleştireceğine dikkati çeker.

Anahtar Sözcükler: İbrahim Şahin, Tehlikeli Estetik, Yeni Türk Edebiyatı, modernizm, Tanzimat Edebiyatı.

ABSTRACT

İbrahim Şahin, who teaches Modern Turkish Literature at Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature, is a Professor of New Turkish Literature. Şahin, who has published works in his field, contributes to the understanding of writers and poets who have taken place in modern Turkish literature in all his works throughout his academic life. In his work called Dangerous Aesthetics, the author focuses on the poetry and writing lives of poets and writers such as Yahya Kemal, Mehmet Akif, İsmet Özel, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Ali, Oğuz Atay, Cemil Meriç, Beşir Ayvazoğlu. İbrahim Şahin, who stated in his book that the articles on some issues such as Mehmet Akif, Yahya Kemal, Oğuz

* Yüksek Lisans Öğrencisi. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye. E-posta: sedanuruzel@etu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-5762-6130.

Atay, İsmet Özel and similar names, on some issues such as East-West, modernism-tradition, peasantry-urbanism, are an effort to understand the experiences of others, also stated that this book is his mental source. It also draws attention to the fact that the writings in the work are an indicator of a general habit. The author, who states that new experiences will be added thanks to this book, besides personal experiences, draws attention to the fact that understanding these experiences will enrich the reader culturally.

Keywords: İbrahim Şahin, Dangerous Aesthetics, New Turkish Literature, modernism, Tanzimat Literature.

Şahin, İbrahim (2020). *Tehlikeli Estetik*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları, 395 sayfa.

Deniz Depe'nin editörlüğünde hazırlanan *Tehlikeli Estetik*, Doğu Kütüphanesi Yayınları'ndan Aralık 2020'de çıkmıştır. 395 sayfadan oluşan eser, Tanzimat neslinin gelişimleri ve değişimleri eser içinde yazar tarafından detaylandırılmaktadır. Ayrıca şairlerin şiir diliyle beraberinde roman ve romancının dili zihniyet, üslup, dil bağlamında belirli bir karşılaştırma içerisinde açıklayan farklı yazılar eserde bulunmaktadır.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Modern Türk Edebiyatı dersleri veren İbrahim Şahin, Yeni Türk Edebiyatı profesörüdür ve alanında yayımlanmış makaleleri ve kitapları bulunmaktadır. *Haz ve Günah*, *Tanpınar'ın Saklı Dünyası*, *Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı Üzerine*, *İzmirli Bir Şair Tevfik Nevzat* çalışmaları bu yayınlardan bazılarıdır.

Şahin, akademik hayatı boyunca yaptığı bütün çalışmalarında modern Türk edebiyatının içinde yer etmiş yazar ve şairleri anlamamıza katkı sağlamaktadır. Yazar, *Tehlikeli Estetik* adlı çalışmasında Yahya Kemal, Mehmet Akif, İsmet Özel, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Ali, Oğuz Atay, Cemil Meriç, Beşir Ayvazoğlu gibi şair ve yazarların şiir ve yazı hayatlarını odağına almaktadır. Şahin'in son on yılına ait yazılarından oluşan eserin içinde en çok roman türü hakkında olmak üzere toplam otuz yazı bulunmaktadır. Eser, dört ana bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları “Şiir ve Şair”, “Roman ve Romancı”, “Edebiyatın Kıyısında” ve “Dil ve Modernleşme” şeklindedir. Kitabın kapağı incelendiğinde beyaz bir fon üzerine kalın, siyah harflerle yazılan *Tehlikeli Estetik*'in konu aldığı yazarların ve şairlerin isimleri de yine siyah renkli harflerle kitap kapağına yan bir şekilde yazılı halde yer aldığı görülmektedir. Yazar adlarının altında bulunan kitap sayfaları içinden çıkan şahin figürü ise kitabın yazarı olan İbrahim Şahin'i simgeler niteliktedir. Sade bir

görünümüne sahip kapak görseli, bu hâliyle kitap içeriği ile bütünleşen bir yapı sergiler. Eleştiri ve inceleme türünde yayımlanan eserin ilk sayfasında “İçin-dekiler” bulunurken devamında editör notu ve Şahin’e ait kısa bir önsöz görülmektedir. Bu kısımda yazar, kitabın akademik hayata başladıktan sonra kaleme alınan yazıların sadece bir kısmı olduğunu ifade ederek bu yazıların kendi zihninin bir aynası olduğunu belirtmektedir. Ayrıca 1980 sonrasında yazar kendisinin de dâhil olduğu neslin hangi şairlerle, romancılarla ve fikir adamlarıyla ilgili olduğunu da göstermesi seksenli yılların zihin topografyasını çıkarmak isteyen kitabın okurlarına fikir verebilecek niteliktedir.

Önsözün ardından gelen “Şiir ve Şair” bölümü kitabın 42 sayfasını oluşturmaktadır. Bu bölümde Şahin, Yahya Kemal, Mehmet Akif, İsmet Özel ve Mehmet Can Doğan’ın şiir dillerine açıklık getirir. Bu bölümde bahsi geçen şairlerin şiir dillerine açıklık getirmeden önce Tanzimat senelerinin “dünya”nın dilini arama/bulma seneleri olduğu bilgisi verilmektedir. Osmanlı münevverlerinin lügatine Fransız ihtilalinin ve 19. asır romantizminin kavramlarının Tanzimat senelerinde girdiğine eserde ulaşmak mümkündür. Ayrıca dönemin diliyle edebiyat yapılmadığı; Tanzimat’la birlikte manzumeciliğin kendini göstermeye başladığı tespiti de yazarın ifadelerini güçlendirir niteliktedir. Bu giriş niteliğindeki yazı, kitabın arka planını oluşturması bakımından önem arz eder.

Yahya Kemal’in “Eski Musiki” başlıklı şiirinden yola çıkan yazar, Yahya Kemal şiirinde sezgisel bir müşterek bulunduğunun altını çizmektedir. Bunun yanında Mehmet Akif’te realite duygusunun olduğunu ve dilde aşırılığa kaçmadığını hatta aşırılığa kaçanları da eleştirdiğini ifade etmektedir. Akif’in dilinin bir direnme dili olarak gösteren Şahin, bu direnmenin bir var olma mücadelesi olduğunu belirtmektedir. Mehmet Akif’in direnişi ardından Türk şiirinin son kırk yılında düşünceleri ile etkili olan İsmet Özel gelir. Özel’in zihinsel değişim sürecini bu ülkenin tarihsel değişim süreci ile örtüştüğünü belirten yazar, İsmet Özel’in şiirinde yaşadığı toplumun etkileri olduğunu detaylı ve açıklayıcı bir şekilde ele alır. Ardından Mehmet Can Doğan şiirinin en önemli paradigması ortaya konarak Doğan’ın şiirlerinden örneklemeler yapılmaktadır. Şairin şiir dili hakkında anlama ilişkin, tek tek her olguda değil, bütünde yakalanabileceğini sezdirdiği sonucu eserden ulaşılmaktadır.

“Roman ve Romancı” isimli ikinci ve aynı zamanda en hacimli bölümde ise, ilk olarak romancının meşruiyet sorunu ele alınır. Bu sorun belirli bir açıklamaya kavuştuktan sonra kitabın devamında Fazlı Necip, Halide Edip, Hilmi Ziya Ülken, Atsız, Sabahattin Ali, Oğuz Atay, Cengiz Aytmatov gibi modern edebiyatın edebi zeminini zorlayan romancılar ele alınmaktadır.

Şahin, modern Türk edebiyatının başlangıç senelerinde, yerleşik edebi zevkin zeminini ilk zorlayan kişinin Şinasi olduğunu savunur. *Şair Evlenmesi*'nde dil, din ve geleneğin eleştirilmesi yazar için toplumsal meşruiyetin sınırlarını zorlar niteliktedir. Şahin'e göre bu zorlama, devrin şartlarına göre cesur, aynı zamanda çekingendir. Şinasi hakkında kısa fakat derin açıklamalar yapan Şahin, devamındaysa bu dönemde karşımıza çıkan Türk romanında meşruiyet sorununun açık görüldüğü metinlerin, Servet-i Fünûn dönemine ait olduğu sonucunu ayrıca açıklamaktadır.

Yapılan bu açıklamalardan sonra Şahin, "ve 'Annesini Takip Ettii'" alt başlığı ile birlikte Tanzimat sonrası Türk romancılarının dilinin açıklandığı görülmektedir. Burada dikkati çeken yazarın önceliğinde Fazlı Necip ve romanlarının bulunmasıdır. Şahin burada detaylı bir anlatıma gider. Fazlı Necip'in edebi hayatını alt başlıklar altında toplayarak açıklamaktadır. Bu yazıda, Necip'in ilk edebi yazılarını, Maarif'teki faaliyetlerini, İkinci Meşrutiyet'in ilanından önce ve sonra ayrıca Cumhuriyet'in ilanından sonra sözü edilen sanatçının edebi faaliyetleri eserde detaylı bir şekilde bulunmaktadır. Bu açıklamalarına bir "Sonuç" bulan yazar, Selanikli Fazlı Necip'in gazeteciliği, mütercimliği, romancılığı ve hayatındaki diğer faaliyetleriyle Tanzimat sonrası Türk düşüncesinde ve edebiyatında ortaya çıkan modernleşen bir münevver örneği olduğunu belirtir.

Tehlikeli Estetik'in ilerleyen sayfalarında "Rüyasız Edebiyat: Kalp Ağrısı ve Zeyno'nun Oğlu", "Hilmi Ziya Ülken'in Romanları", "Atsız'ın Romanlarında", "Aşk'ın Anlamı" gibi alt başlıklarda kitabın roman kısmını oluşturan yazarların edebi dili, dilsel kimlikleri, eserlerinin incelemeleri, kısa biyografik bilgileri, romanlarının yapısı, teknikleri vs. detaylandırılarak ele alınmaktadır. Bölümün son alt başlığı olan "Marcel Proust'un Dostoyevski'si"nde, Proust ve Dostoyevski arasında bir mukayeseye gidilmektedir. Bu mukayese sonunda Şahin, ortak bir sonuca varmaktadır. Sözü edilen iki yazar için de "düşünce ve duygu" esaslı bir tasnif yapılmaktadır. Her ikisinin de insanı değişen ve dönüşen, olanaklar nedeniyle sınırsız birer haz öznesi olarak görüldüğü sonucuna eserden ulaşılmaktadır.

Kitabın üçüncü bölümü olan "Edebiyatın Kıyısında" ise, pozitivist kuram bağlamında zihniyet ve zihniyet araştırmalarının metotları açıklığa kavuşturulmaktadır. Ayrıca metot uygulamalarına ve üsluba açıklık getirildiği dikkati çekmektedir. Bu bölümde geçen isimlere bakıldığında sözü edilen kişiler edebiyatçı değil önemli Türk düşünce tarihinin aydınlarıdır. Bu aydınlardan bir şekilde dil ve edebiyatla ilişkili oldukları eserde dikkati çekmektedir. Şahin'in bölümün başlığına "Edebiyatın Kıyısında" demesinin nedeni budur.

Bu bölümün başlıklarından biri olan “Bindokuzyüzseksen: Edebiyatın Liberal Süreci”nde, seksen sonrası Türk edebiyatı ile liberal ekonomik süreç arasında bir ilişki kurulmaktadır. Edebiyat ve ekonomi ilişkisi detaylı bir yazıyla ele alınmaktadır. Bu yazı aynı zamanda yazarın dâhil olduğu neslin hangi şairlerle, romancılarla ve fikir adamlarıyla ilgili olduğunu göstermesinden dolayı da ayrı bir önem taşır.

Tehlikeli Estetik'in son bölümü olan “Dil ve Modernleşme”de ise, Tanzimat dili, Ahmet Mithat Efendi üzerinden dil ve tahayyül, dilin modern Türkçenin doğuşu ve devamında Tanzimat romanı eleştirel bir bakışla incelenmektedir. Yazar burada on dokuzuncu yüzyıl Türkçesinin en önemli meselesinin mistifikasyon-sekülerizasyon meselesi tespitinde bulunmaktadır. Zihniyet kavgasına dönüşen bu meselenin dil dışı şartların zorlamasıyla sekülerlerin zaferiyle sonuçlanmaktadır. Aynı zamanda on dokuzuncu yüzyıl Türk şiirinin Tanzimat öncesi senelerinde başlayan dildeki değişim sürecinin sosyolojik faktörlerin baskısı ile sekülerleşmenin lehinde sonuçlandığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Kitabın arka kapağında Mehmet Akif, Yahya Kemal, Oğuz Atay, İsmet Özel ve benzeri isimlere, Doğu-Batı, modernizm-gelenek, köylülük-şehirlilik gibi bazı meselelere ilişkin yazıların başkalarının tecrübelerini anlama çabası olduğunu ifade edilmektedir. Eserde bulunan yazıların yazarın zihni kaynakları olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın kaleme aldığı ilk ve son incelemelerine bakıldığında ilk yazıları, örneklerle detaylandırılarak adeta ders notları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Son yazılarında Şahin'in anlatımları daha detaylı ve açıklayıcı ve Şahin'in dili son derece açık ve anlaşılır şekildedir. Kitabı okuyan araştırmacılarla sohbet eder bir hava olması ayrıca dikkat çeker.

Modern Türk Edebiyatı yazar ve şairlerini üslup ve dönemin zihniyeti ile beraber mukayese eden Şahin'in *Tehlikeli Estetik*'i Yeni Türk Edebiyatı alanına giriş yapanlar için öğretici ve merak uyandırıcıdır. Ayrıca Şahin her ne kadar kitabı oluşturan yazıların genel bir alışkanlığın göstergesi olduğunu söylese de *Tehlikeli Estetik*, modern Türk edebiyatı alanında araştırma yapan herkes için başucu kitapların arasında yer alacak niteliktedir. Kitap, okurlarının Tanzimat ideolojisiyle birlikte değişen ve gelişen edebiyatı anlamalarını ve ona farklı bir pencereden bakmalarını sağlayacaktır.

Kaynakça

Şahin, İbrahim (2020). *Tehlikeli Estetik*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

“COPE–Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” ereve-sinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alıřma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

ıkar atışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir ıkar atışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE–Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*